

INSTYTUCJE

Al-Kaida – w bezpośrednim tłumaczeniu z języka arabskiego *baza* – powstała u schyłku wojny w Afganistanie (w 1988 roku), na fundamencie organizacji *Maktab al-Khidamat*, nastawionej na szkolenie bojowników do walki z armią radziecką; muzułmańska, fundamentalistyczna organizacja terrorystyczna pod przewodnictwem Osamy bin Ladena, której zasadniczym zadaniem było gromadzenie i organizowanie bojowników w celu wspierania idei zbrojnego islamu poza granicami Afganistanu. Długofalową misją stawianą przez tę organizację, było stworzenie reżimu opartego na prawie islamu, zgodnie z islamską tezą o jedności państwa, religii i prawa, najpierw w krajach arabskich, zaś docelowo rozszerzenie jego granic na kraje z innych kręgów kulturowych i religijnych. Międzynarodowy rozgłos Al-Kaida zyskała po przeprowadzeniu ataków na amerykańskich turystów w Adenie w 1992 roku, amerykańskich żołnierzy w Somalii w 1993 roku i pierwszym ataku na wieże World Trade Center (WTC) w 1999 r. Samodzielnie organizacja dokonała siedmiu terrorystycznych ataków samobójczych, z czego największy i najbardziej brzemienny w skutkach, który doprowadził do wprowadzenia wojsk amerykańskich do Afganistanu na dwadzieścia lat (według wyliczeń Uniwersytetu Browna koszt interwencji USA w Afganistanie to 2,26 biliona ESD), był drugi atak na wieże WTC, przeprowadzony 11 września 2001 roku, w którym zginęło niespełna 3 tysiące osób. W sensie strukturalnym wskazuje się na globalny charakter Al-Kaidy, co oznacza funkcjonowanie na określonym terytorialnie obszarze, w sposób w pełni autonomiczny i zinstytucjonalizowany, tworząc jednocześnie siatkę globalnego ruchu społecznego, którym w tym przypadku jest salaficki ruch globalnego dżihadu. O ile w początkowych latach działalności Al-Kaida była finansowana w przeważającej mierze z kapitału prywatnego jej założyciela (Bin Laden odziedziczył po ojcu, który posiadał jedną z największych firm budowlanych na bliskim wschodzie, fortunę oscylującą na około 100 mln USD), to w następnych latach działalność grupy była finansowana z dobrowolnych wpłat muzułmanów i sympatyków sprawy Al-Kaidy (zwiększeniu popularności służyła między innymi wydana 23 sierpnia 1996 roku *Deklaracja dżihadu wobec Amerykanów okupujących kraj dwóch Świętych Miejs*) oraz zbieranego w meczetach Arabii Saudyjskiej i całego Bliskiego Wschodu specjalnego podatku, tzw. *Zakatu*, czyli Świętego Podatku.

APEC – *Asia-Pacific Economic Co-operation* – Współpraca Gospodarcza Azji i Pacyfiku – powstałe w 1989 roku z inicjatywy premiera Australii, Roberta Hawke’a, australijsko-amerykańsko-azjatyckie forum integracyjne z siedzibą w Singapurze, obejmujące 21 państw, których ilość obywateli sięga łącznie 3 mld. Głównym ce-

lem tej organizacji jest podejmowanie wspólnych zintegrowanych działań na rzecz rozwoju handlu oraz ułatwienie inwestycji transgranicznych. W ramach APEC co roku odbywają się spotkania przedstawicieli państw uczestniczących w tym formacie – ostatnie takie spotkanie odbyło się w listopadzie 2023 roku, podczas którego Xi Jinping przedstawił pogląd, że ziemia jest „wystarczająco duża” na jednoczesny sukces USA i CHRL. Punktem przełomowym w historii forum, które początkowo nie odgrywało istotnej roli w regionie, było przedstawienie w 1993 roku przez amerykańskiego prezydenta propozycji, by na szczytach APEC spotykali się szefowie państw i rządów, co znacznie podniosło rangę forum, a jednocześnie pozwoliło na podejmowanie znacznie bardziej efektywnych ustaleń.

Blackrock – BlackRock, Inc – założony w 1988 roku w Nowym Jorku przez ośmiu wspólników, w tym między innymi Larrego Finka, jeden z największych na świecie funduszy inwestycyjnych, wchodzący razem z funduszem Vanguard oraz State Street w skład tzw. Wielkiej Trójki, której działalność opiera się na zarządzaniu aktywami oraz powiązaniem z nimi ryzykiem finansowym. Przełomowym momentem w rozwoju przedsiębiorstwa był rok 1999, w którym Blackrock wprowadził do sprzedaży unikatową technologię Aladdin (akronim od: „Asset, Liability, Debt and Derivative Investment Network”) – platformę do zarządzania portfelem inwestycyjnym, pozwalającą na przetwarzanie, agregowanie i integrowanie złożonych danych w celu wsparcia procesów inwestycyjnych, oraz zadebiutował na giełdzie – wyceniane wtedy akcje po 14 USD za jednostkę obecnie oscylują na poziomie 650 USD. Rolę platformy Aladdin dla funduszu Blackrock najlepiej opisał Anthony Malloy, dyrektor generalny New York Life Investors, w słowach: „Aladdin jest jak tlen. Bez niego nie byłibyśmy w stanie funkcjonować”. W 2009 roku, po przejściu BGI (Barclay’s Global Investors) zyskał status największego na świecie podmiotu zarządzającego aktywami. Od 2019 roku fundusz koncentruje swoją rolę na kryzysie emerytalnym, uruchamiając BlackRock Retirement Solutions Group. W 2022 roku przedsiębiorstwo zarządzało aktywami o wartości przekraczającej 10 bilionów USD, mając większościowe udziały w takich podmiotach jak Microsoft, General Electric, Apple czy Exxon Mobil.

Blackwater – założona w 1997 roku w Stanach Zjednoczonych przez byłego operatora Navy Seals, Erika Prince’a, komercyjna organizacja militarna z siedzibą w Karolinie Północnej, funkcjonująca aktualnie pod nazwą *Academi*. W krótkim czasie firma bardzo się rozwinęła, przyciągając świetnie wyszkolonych byłych operatorów sił specjalnych, co znacznie podniosło jej status i zdolności operacyjne, wskutek czego w pierwszej dekadzie XXI wieku była powszechnie uważana za największą armię najemników na świecie (to określenie zostało utrwalone nawet na kartach książki *Blackwater: The Rise of the World’s Most Powerful Mercenary Army* autorstwa Jeremiego Scahilla. Od 2001 roku firma ściśle współpracowała z rządem USA, świadcząc usługi ochroniarskie dla personelu dyplomatycznego i wysokich rangą dygnitarzy państwowych, między innym w Iraku czy Afganistanie, osiągając na przestrzeni lat 2001–2006, z samych kontraktów rządowych, zgodnie z memorandum opublikowanym przez Kongres USA 1 października 2007 roku, zysk w wysokości 1,024,519,018 USD. Przepływ tak ogromnych środków finansowych odbił się także echem w sferze medialnej – już kilka dni później opublikowano artykuł, który zyskał ogromną popularność w Stanach Zjednoczonych i wzbudził poważną debatę nad stanem i statusem amerykańskiej armii, pt. *Blackwater Pay Insults The Military*, z którego wynikało, że przeciętny operator grupy Blackwater zarabia na misji około 1200 dolarów dziennie, podczas gdy generał armii ame-

rykańskiej, mając pod sobą ponad 160 tysięcy żołnierzy, jedynie około połowę tego. Liczne wątpliwości i zastrzeżenia budzą także poważne naruszenia prawa dokonane przez operatorów tej grupy, do której zaliczyć można np. zastrzelenie 16 września 2007 roku 17 Irakijczyków na placu Nisur w Bagdadzie (wedle ustaleń śledczych, Amerykanie, niesprowowokowani, otworzyli ogień jako pierwsi), udział w bitwie w Nadżafie w Iraku, 4 kwietnia 2004 roku, w której zginęło kilkudziesięciu Irakijczyków, a ponad 200 zostało rannych, czy zamordowanie przez pijanego operatora Blackwater irackiego ochroniarza. W 2012 roku Blackwater zostało ukarane grzywną w wysokości 7,5 mln USD za nielegalny handel bronią, którą zdecydowała się dobrowolnie przyjąć w zamian za uniknięcie procesu.

BND – Bundesnachrichtendienst – Federalna Służba Wywiadu – agencja wywiadowcza utworzona w Republice Federalnej Niemiec w 1956 roku, z siedzibami w Berlinie i Pullach. Wraz z Federalnym Urzędem Ochrony Konstytucji (BfV), Krajowym Urzędem Ochrony Konstytucji (LfV) oraz Służbą Ochrony Sił Zbrojnych (MAD) tworzy strukturę niemieckich sił specjalnych. Federalna Służba Wywiadu jest służbą cywilną, podlega bezpośrednio organom administracji federalnej lub krajowej. Jej działanie skoncentrowane jest na pozyskiwaniu informacji związanych z polityką zagraniczną i bezpieczeństwem oraz rozpoznaniem i przeciwdziałaniem potencjalnym zagrożeniom dla interesów RFN.

CERN – The European Organization for Nuclear Research – Europejska Organizacja Badań Jądrowych – ośrodek badawczy, którego działalność rozpoczęła się od przyjęcia w grudniu 1951 roku na spotkaniu UNESCO w Paryżu rezolucji o utworzeniu Europejskiej Rady Badań Jądrowych, zaś porozumienie ustanawiające tymczasową radę, od którego wziął się akronim CERN, podpisało w ciągu 2 miesięcy po w/w rezolucji 11 krajów. Pierwsze spotkanie odbyło się w maju 1952 roku pod przewodnictwem Szwajcara, Paula Scherrera, zaś dwa lata później, w 1954 rozpoczęto w Meyrin w Szwajcarii budowę ośrodka. Na szóstej sesji Rady CERN, która odbyła się w Paryżu w dniach 29 czerwca – 1 lipca 1953 r., konwencja o utworzeniu organizacji została podpisana, z zastrzeżeniem ratyfikacji, przez 12 państw, po której, 29 września 1954 roku oficjalnie powstała Europejska Organizacja Badań Jądrowych. Tymczasowy CERN został rozwiązany, ale akronim pozostał. Obecnie CERN jest jednym z największych na świecie ośrodków badawczych zajmujących się fizyką cząstek, badaniem właściwości materii i edukacją nowego pokolenia fizyków i inżynierów. Do największych osiągnięć CERN należy między innymi utworzenie World Wide Web (WWW), języka HTML, protokołu HTTP oraz uruchomienie w 2008 roku na terytorium Szwajcarii i Francji największego na świecie zderzacza hadronów. Działania ośrodka są koordynowane przez Radę CERN, która odpowiada za podejmowanie wszelkich istotnych decyzji. Jest zarządzana przez 23 państwa członkowskie, z których każde ma w niej dwóch oficjalnych delegatów. W toku podejmowania decyzji rada dąży do uzyskania konsensusu, choć podjęcie określonej decyzji (każde państwo ma 1 głos) wymaga jedynie zwykłej większości głosów.

CIA – Central Intelligence Agency – Centralna Agencja Wywiadowcza – utworzona w 1947 roku przez 33. prezydenta USA, Harrego Trumana, na mocy Ustawy o Bezpieczeństwie Narodowym rządowa agencja wywiadowcza. Na mocy aktu założycielskiego, CIA powierzono następujące kompetencje: gromadzenie i opracowywanie informacji zebranych przez inne agencje i instytucje rządowe, doradzanie Radzie Bezpieczeństwa Narodowego oraz pozyskiwanie informacji istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego. W ramach agencji działają cztery

piony (dyrektoriaty): Zarządzania i Służb, Wywiadu, Tajnych Służb oraz Nauki i Techniki. Prezydent G.W. Bush, podpisując w 2004 roku akt reformujący CIA, przyznał jej następne kompetencje: prowadzenie dywersji poza granicami kraju oraz koordynację prac 12 służb wywiadowczych. Kontrolę nad CIA sprawuje Rada Bezpieczeństwa Narodowego. Już od początku swojego istnienia CIA praktykowało działania, z których z czasem stało się nieformalnie znane, tzn. prowadzenie operacji ingerujących w systemy polityczno-ustrojowe innych państw. Jeszcze za czasów prezydenta Trumana i w myśl tzw. „Doktryny Trumana”, polegającej na wspieraniu krajów zagrożonych przejęciem władzy przez komunistyczne ugrupowania albo partie, agencja ingerowała w wybory parlamentarne we Włoszech oraz aktywnie wspierała greckich partyzantów. W następnych latach w swojej działalności agencja przeprowadziła między innymi nieudaną inwazję w Zatoce Świń na Kubie, mającą doprowadzić do obalenia komunistycznego reżimu na wyspie (1961 rok) czy obaleniu rządu S. Allende Gossensa w Chile (1973 roku). W 2014 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka oficjalnie uznał winę państwa polskiego w przeprowadzaniu wspólnej operacji CIA na swoim terytorium, polegającej na prowadzeniu tajnych więzień Centralnej Agencji Wywiadowczej w miejscowości Stare Kiejkuty, w okolicy Szczytna, gdzie na początku XXI wieku przetrzymywano i brutalnie przesłuchiowano osoby podejrzane o działalność terrorystyczną. Tego samego roku senat USA opublikował także oficjalny raport, w którym potępił wyjątkowo brutalne (a przy tym zdaniem senatorów nieskuteczne) tortury stosowane przez agentów agencji.

ECB – *European Central Bank* – Europejski Bank Centralny – powstały w 1998 roku z siedzibą we Frankfurcie nad Menem bank Unii Europejskiej, odpowiedzialny za prowadzenie polityki monetarnej w Eurosystemie, na który poza ECB składają się także banki centralne krajów UE, które przyjęły walutę euro, oraz zapewnienie stabilności cen w jej obrębie (rozumianego jako utrzymanie wzrostu cen nieznacznie poniżej 2% w skali roku) w drodze utrzymywania siły nabywczej waluty euro na odpowiednim poziomie poprzez regulowanie jej emisji. Wraz z bankami centralnym wszystkich państw Unii Europejskiej tworzy Europejski System Banków Centralnych, w którym rolą ECB jest nadzorowanie systemów bankowych w krajach członkowskich UE, wspieranie polityki gospodarczej UE oraz definiowanie strategii i prowadzenie polityki pieniężnej UE, przeprowadzanie operacji walutowych, utrzymywanie i zarządzanie rezerwami walutowymi. Głównymi organami Europejskiego Banku Centralnego są Rada Ogólna, Zarząd i Rada Prezesów.

FSB – *Федеральная служба безопасности Российской Федерации* – Federalna Służba Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej – funkcjonujące od 1995 roku rosyjskie służby specjalne, będące naturalnym sukcesorem KGB, dostosowanym do realiów postradzieckich, zachowujące także pewną łączność ideową z wcześniejszymi organizacjami pełniącymi podobne funkcje – o tej ciągłości, odnoszącej się do samych początków rewolucji bolszewickiej, świadczyć może fakt, że FSB obchodzi swoje święto 20 grudnia, w rocznicę powołania do życia WCzK (20 grudnia 1917 roku). FSB, w odróżnieniu od swojej poprzedniczki, została podporządkowana bezpośrednio prezydentowi Federacji Rosyjskiej, który w postradzieckim systemie semiprezydenckim pełni centralną rolę, która w stosunku do służb przejawia się między innymi w kompetencji mianowania na stanowiska kierownicze, określaniu krótko- i długoterminowych celów oraz sprawowaniu bieżącego nadzoru. Przyjęta 12 kwietnia 1995 roku ustawa, poza określeniem strategicznych zadań FSB, do których zaliczono między innymi działalność kontrwywiadowczą, walkę z przestępczością oraz pro-

wadzenie działalności w katalogu różnych rosyjskich struktur siłowych, takich jak siły zbrojne, obrona cywilna czy wojska ochrony pogranicza, legalizowała wykorzystanie takich środków operacyjnych, jak podsłuch czy tajna inwigilacja. Zgodnie z zasadą, że bez silnych demokratycznych instytucji państwa nie będzie demokratycznych służb, bardzo szybko FSB zbliżyło się w działaniach do swoich funkcjonalnych poprzedniczek, do tego stopnia, że obecnie kierowane są wobec niej zarzuty przeprowadzenia celowych prowokacji, które doprowadziły do wybuchu obu Wojen Czeceńskich (1994 – 1996 oraz 1999 – 2000/2009 – w zależności od zaklasyfikowania okresu wojny partyzanckiej, następującej po rocznej regularnej wojnie). Tezy o podkładaniu w tym celu ładunków wybuchowych w dzielnicach cywilnych rosyjskich miast i doprowadzenie w ten sposób do śmierci dziesiątek rosyjskich cywilów, stawiał między innymi były oficer FSB, Aleksandr Litwinienko, zamordowany w Londynie w 2006 roku, czy rosyjski historyk Jurij Fielsztinski.

Grupa Mędrców – *Wise Men Group, High-level Reflection Group* – funkcjonujący pod nazwą „Grupa Refleksji”, podmiot doradczy, utworzony w 2007 roku w Brukseli z inicjatywy francuskiego prezydenta Nicolasa Sarkozy’ego, który określił jej misję w słowach: „nakreślić wizerunek i kontury Europy jutra”. Przewodnictwo nad grupą zostało powierzone socjalistycznemu premierowi Hiszpanii, Felipe Gonzalezowi, który odpowiadał za selekcję pozostałych jedenastu członków, wśród których znalazł się także były prezydent RP, Lech Wałęsa. Strategicznym celem tej grupy było wsparcie Unii Europejskiej w zmierzeniu się z nadchodzącymi zmianami, ustaleniem jej ostatecznych granic oraz zagadnieniami przedstawionymi w Deklaracji Berlińskiej. Swoją działalność grupa zakończyła w 2010 roku.

Grupa Wagnera – rosyjska, powiązana ściśle ze służbami specjalnymi, wojskowa formacja najemnicza, powstała w 2014 roku w wyniku reorganizacji Korpusu Słowiańskiego – doświadczonych w Syrii kontraktorów wojskowych (zajmowali się ochroną infrastruktury energetycznej). Co charakterystyczne, oficjalnie taka grupa nie istnieje – nazwa „Grupa Wagnera” ma charakter umowny, nie jest sformalizowaną, zarejestrowaną gdziekolwiek organizacją albo firmą. Dodatkowo, zgodnie z artykułami 208 i 359 Kodeksu Karnego Federacji Rosyjskiej, służba w tego rodzaju formacjach najemniczych byłaby nielegalna. Rosjanie w nieco ironiczny sposób określają tę sytuację terminem „ichtamniety”, pochodzącym od *ich tam niet* – ich tam nie ma. Od momentu powstania do śmierci w, jak podaje rosyjski Komitet Śledczy, katastrofie lotniczej w 2023 roku, grupą dowodził Jewgienij Prigożyn – rosyjski oligarcha, ściśle powiązany z reżimem sprawującym władzę, z uwagi na swoją przeszłość nazywany „Kucharzem Putina”. Choć założenie PMC (Private Military Company) Wagner zostało dokonane przez wspomnianego Prigożyna oraz Dimitrija Utkina (określanego pseudonimem „Wagner” przez wzgląd na jego sympatię dla tego kompozytora), to środowiska eksperckie podnoszą tezę, że pełnili oni jedynie rolę figurantów, a cały projekt był zarządzany przez służby specjalne Federacji Rosyjskiej, o czym świadczą mają chociażby przechwycone w latach 2014–2015 rozmowy Utkina, składającego raporty do pułkownika GRU (*Głównoje Razwiedywatielnoje Uprawlenije* – Główny Zarząd Wywiadowczy) Olega Iwannikowa. Na szerszą skalę opinia publiczna dowiedziała się o istnieniu grupy w 2016 roku w wyniku sukcesów odniesionych w walkach przeciwko ISIS o Palmirę (w tym czasie jej liczebność szacowano na ok. 2500 żołnierzy). W kolejnych latach grupa zajmowała się ochroną pól naftowych i infrastruktury strategicznej na terytoriach zagrożonych przez Państwo Islamskie oraz szkoleniem jednostek walczących z ISIS.

Hamas – w dosłownym tłumaczeniu *gorliwość, zapal, odwaga* – słowo jest jednocześnie akronimem pochodzącym od *Harakat al-Muqawama al-Islamiyya* – wywodząca się z egipskiej organizacji terrorystycznej Braci Muzułmańskich organizacja terrorystyczna, powstała oficjalnie jako Islamski Ruch Oporu na przełomie lat 1987 i 1988 (w praktyce warto uwzględnić także wcześniejszą działalność jej przywódcy – Ahmeda Ismaela Jassina). Antyizraelskie poglądy Jassina, rozwijane w ramach prowadzonego przez niego wcześniej Centrum Islamskiego, szybko zyskiwały sobie popularność wśród Palestyńczyków na terytoriach okupowanych, zwłaszcza po klęsce Egiptu, Jordanii i Syrii w wojnie 6-dniowej w 1967 roku, proliferując ideę tzw. *hall islami*, czyli muzułmańskiego rozwiązania. Ideologiczne pryncypia Hamasu zostały zebrane w ogłoszonej 18 sierpnia 1988 roku Karcie Islamskiego Ruchu Oporu, który zaczynał się od słów: „Nasza walka z Żydami jest bardzo wielka i poważna”. W tym dokumencie zawarto między innymi wezwania do zjednoczenia się we wspólnej walce czy ostrzeżenia przed opuszczeniem kręgu walki antysyjonistycznej. Głównym celem strategicznym organizacji jest walka z Izraelem aż do zwycięstwa, bez możliwości jakichkolwiek kompromisów, o czym świadczy 13 punkt Karty – „inicjatywy, tak zwane rozwiązania pokojowe i konferencje międzynarodowe, stoją w sprzeczności z pryncypiami Islamskiego Ruchu Oporu. [...] Konferencje te stanowią jedynie sposób zapewnienia niewiernym roli sędziów na ziemi muzułmanów. Kiedy niewierni byli sprawiedliwi wobec wiernych? [...] Poza dżihadem nie ma rozwiązania kwestii palestyńskiej”. Pomimo delegalizacji Hamasu przez Izrael w 1989 roku i udziału jego bojowników w nieudanej intifadzie Al-Aksa w 2000 roku, a także śmierci w ataku raketowym dotychczasowego przywódcy – Jassina, Hamas zdołał w 2006 roku wygrać w demokratycznych wyborach parlamentarnych w Autonomii Palestyńskiej, obsadzając na stanowisku premiera Isma’ila Hanijja, zaś rok później, w wyniku zamachu stanu, obalił także doczasowego prezydenta Mahmuda Abbasa, zdobywając pełnię władzy. Pomimo licznych operacji militarnych Izraela (Płynny Ołów w 2008 roku czy Filar Obrony w 2012 roku), nie udało się całkowicie zwalczyć Hamasu, w związku z czym władze w Jerozolimie postanowiły o nieformalnej zmianie strategii, którą niektórzy analitycy zwykli nazywać „strategią przystrzygania” – gdy Hamas nazbyt rósł w siłę, przeprowadzano szereg operacji zbrojnych celem redukcji jego potencjału, po określonym czasie cykl był powtarzany. Działania organizacji prowadzi Rada Konsultacyjna (*Majdżis asz-szura*), w skład której wchodzi liderzy Hamasu, głównie duchowni, oraz Biuro Polityczne (*al-maktab as-sijasi*), będące organem wykonawczym, zaś sama struktura na terenie Autonomii Palestyńskiej składała się z trzech pionów – socjalnego (*Da’wa* – odpowiedzialnego za dbanie o społeczeństwo palestyńskie), polityczno-policyjnego (odpowiedzialny za porządek i ład wewnętrzny) oraz zbrojnego (prowadzący operacje militarne).

IDF – *Israel Defence Forces* – Siły Obronne Izraela – podlegające pod Ministerstwo Obrony Izraela siły zbrojne, znane również pod hebrajskim akronimem *Cahal*. Są uważane za jedną z najsprawniejszych armii – w międzynarodowym rankingu Global Firepower w 2023 roku Siły Obronne Izraela stanowiły 18 siłę zbrojną na świecie. Stanowią kluczowy składnik bezpieczeństwa Izraela oraz bardzo silny instrument polityczny, co przekłada się na ogromne w perspektywie większości państw zachodnich finansowanie – roczny budżet IDF wynosi około 16 mld USD, co stanowi aż 7% PKB. Dla przykładu polskie wydatki na wojsko wynoszą ok. 3% PKB kraju, zaś niemieckie jedynie niecałe 2%. Do zasadniczych celów IDF należy, podobnie jak w przeważającej większości innych sił zbrojnych, ochrona obywateli Izraela, suwerenności państwa i integralności terytorialnej. Strukturalnie

izraelskie siły zbrojne dzielą się na siły morskie, lądowe oraz powietrzne, obronę cywilną, rabinat wojskowy, zaopatrzenie, łączność, wojska desantowe, korpus kobiecy, szkolenie młodzieży (*Gadna*) oraz młodzieżową organizację paramilitarną (*Nahal*). IDF wywodzi się z żydowskich organizacji paramilitarnych broniących na początku XX wieku osiedli żydowskich w Palestynie, takich jak np. utworzona w 1907 roku *Bar-Giora*, jednak w obecnej formie powstała po powstaniu państwa Izrael w 1948 roku. Cechą charakterystyczną jest w przypadku Izraela obowiązkowa służba wojskowa, której zakresem są objęci zarówno kobiety (2 lata służby), jak i mężczyźni (3 lata służby), oraz powszechnie panujący egalitaryzm – IDF ma nadzwyczaj, jak na warunki wojskowe, nieformalny charakter, w wielu korpusach rezygnuje się z salutowania czy oddawania honorów w celu wzmocnienia ducha wspólnotowego jednostki i zacieśnienia więzów między żołnierzami.

ISIS – *Islamic State in Iraq and al-Sham* – Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie – powstała w 2003 roku jako odnoga Al-Kaidy organizacja terrorystyczna, która w 2006 roku ogłosiła powstanie Państwa Islamskiego w Iraku. Po rozbiciu w 2010 roku i śmierci lidera, organizacja odrodziła się w pod dowództwem Abu Bakr al-Baghdadiego, rozprzestrzeniając się na terenach Syrii i Iraku, dopuszczając się jednocześnie licznych aktów terroru na ludności cywilnej. Strach wzbudzany przez brutalność bojowników ISIS powodował, że liczni żołnierze sił zbrojnych państw arabskich woleli dobrowolnie dołączyć do Państwa Islamskiego, dezercerując z regularnych armii, niż prowadzić z nimi wojnę. Po wchłonięciu w 2013 roku innej organizacji związanej z Al-Kaidą – *Jabhat al-Nusry* (co doprowadziło do wyklęcia przez przywódcę Al-Kaidy Państwa Islamskiego i ogłoszenie, że nie wchodzi ono w skład jego organizacji), Baghdadi ogłosił powstanie ISIS – *Islamic State of Iraq and al-Sham*. W tym czasie głównym wrogiem tej organizacji był reżim Baszara al-Assada oraz Kurdowie. W rok po ogłoszeniu powstania ISIS, proklamowano powstanie Kalifatu jako ustroju politycznego na podbitych terenach – organizacji terytorialnej, wyposażonej w zorganizowaną armię, administrację i bank (z czasem podejmującej nawet próby emisji własnej waluty), zdaniem jej inicjatorów, spełniającej kryteria uznania za państwo zawarte w Konwencji z Montevideo o Prawach i Obowiązках Państw z 26 XII 1933 r. W opinii międzynarodowej nigdy nie doszło do takiego uznania, zaś powszechnie przyjęło się określanie Państwa Islamskiego terminem quasi-państwa. Gwałtowny rozrost tej organizacji, połączony z licznymi spektakularnymi sukcesami militarnymi i rosnącą popularnością, pociągającą za sobą napływ rekrutów (ISIS prowadziło niezwykle prężną kampanię medialną i informacyjną opartą o oficjalną stronę internetową – „Halumu Website”, konglomerat medialny „Al-Hayat Media Center”, biuletyn „Islamic State News”, magazyn „Dabiq”, telegram wiele innych kanałów komunikacji społecznej, nagrywając nawet dedykowane sprawie ISIS utwory muzyczne, tzw. „naszidy”), doprowadził do rozpoczęcia w sierpniu 2014 roku nalotów bombowych przeprowadzanych między innymi przez siły zbrojne USA. W lutym 2019 roku Donald Trump, ówczesny prezydent USA, poinformował opinię publiczną o zlikwidowaniu ostatniej enklawy terytorialnej ISIS, znajdującej się na terenach północnej Syrii. Pozostali bojownicy ISIS schronili się na pustyni w prowincji *Dajr az-Zaur*, skąd przeprowadzają okresowe operacje militarne. Działalność ISIS doprowadziła do skrajnej destabilizacji regionu, zniszczenia ogromnej ilości dóbr i miejsc kultury (np. wysadzenie dwóch starożytnych świątyń w Palmyrze) oraz śmierci setek tysięcy osób, w tym ogromnych ilości cywilów (wedle informacji przedstawionych przez ONZ, między styczniem 2014 r. a kwietniem 2015 r. w Iraku zginęło z rąk członków ISIS ponad 44 tysiące cywilów).

Islamski Dżihad – pochodzące z języka arabskiego pojęcie, oznaczające *wysilek, zmaganie, walkę*, często z dodatkiem – *na drodze Allaha*. Wbrew powszechnemu rozumieniu tego terminu, oznacza każdy, nie tylko zbrojny trud (ten, wyodrębniony, nosi nazwę *qital*), poniesiony przez muzułmanów na rzecz szerzenia swojej wiary, ale także duchowy czy intelektualny. Choć obecnie rozumienie tego terminu jest nierozdzielnie związane z wyznaniem muzułmańskim, to jak wskazuje J. Danecki, geneza Dżihadu, oznaczającego ekspansję ku zewnątrz, sięga plemiennych przedmuzułmańskich społeczności arabskich, których przekonania i terminologię Islam z czasem inkorporował i dostosował do swoich realiów na wielką skalę – w samym Koranie termin ten pojawia się 41 razy. Termin „Islamski Dżihad” ma także inne, odrębne od przedstawionego wcześniej, koncepcyjnego, znaczenie. W związku z jego militarnym wymiarem, jest on często przyjmowany jako nazwa przez rozmaite arabskie organizacje zbrojne lub terrorystyczne. Towarzyszy temu najczęściej dodatek wskazujący na pochodzenie określonej grupy – tak np. możemy mówić o Palestyńskim czy też Egipskim Islamskim Dżihadzie. Pierwszy z nich, jako bodaj najbardziej znany przykład Islamskiego Dżihadu występującego w formie organizacyjnej, jest działającą od schyłku lat 70. XX wieku grupą arabskich bojowników, zaangażowanych w działalność terrorystyczną i zbrojną skierowaną przeciwko państwu Izrael. Jej członkowie brali udział w pierwszej intifadzie w 1987 roku i ściśle współpracują z Hamasem.

KGB – *Комитет государственной безопасности КГБ СССР* – Komitet Bezpieczeństwa Państwowego KGB ZSRR – powstałe w 1954 roku radzieckie służby specjalne, stanowiące bezpośrednie przedłużenie swoich historycznych poprzedniczek – WCzK (do 1922 roku), GPU (do 1934 roku), NKWD (do 1943 roku), NKBP (do 1954 roku), choć na płaszczyźnie formalnej KGB miała znacznie słabszą pozycję od swoich protoplast – z rangi samodzielnego ministerstwa została bowiem podporządkowana Radzie Ministrów ZSRR i zobligowana do systematycznego raportowania o swoich działaniach organom KC KPZR. Naczelna misja KGB została wyrażona także w postaci godła tej organizacji – służba miała być „tarczą i mieczem” władzy radzieckiej, której wypełnianie dokonywało się poprzez gromadzenie informacji wywiadowczych poza granicami ZSRR oraz sprawowanie ochrony kontrwywiadowczej. By w pełni realizować postawione przed służbą zadanie, wbrew ideologicznym sprzecznościom i historycznym uwarunkowaniom korzystano z wiedzy i doświadczeń carskiej ochrony – z podręczników swojej carskiej poprzedniczki, radzieckie służby specjalne uczyły swoich oficerów do lat 80. XX wieku. Poza działaniami wewnątrz ZSRR o charakterze kontrwywiadowczym, oraz w państwach konkurencyjnego bloku kapitalistycznego, o charakterze wywiadowczym, niezwykle ważną rolę KGB było wspieranie, zarówno na płaszczyźnie wymiany doświadczeń i wiedzy, jak i czasem bezpośredniego realizowania określonych zadań, wywiadów i służb innych państw Układu Warszawskiego. Przykładem takiej kooperacji było dostarczenie służbom bułgarskim specjalnie przygotowanego parasola, wyposażonego w ukrytą igłę zawierającą rycynę, za pomocą którego zamordowano Georgija Markowa – pisarza, krytyka komunizmu.

Klub Władajski – funkcjonujące od 2004 roku, powstałe z inicjatywy rosyjskiej agencji informacyjnej RIA Nowosti oraz szeregu innych rosyjskojęzycznych mediów, międzynarodowe forum dyskusyjne, zrzeszające elity ze świata biznesu i polityki, którego głównym, nieformalnym zadaniem, obok prowadzenia debaty nad polityką zagraniczną Federacji Rosyjskiej, jest umacnianie relacji z państwami zachodu. Poprzez organizowane corocznie sesje, w których uczestniczyli także goście z krajów

ościennych (dla przykładu w siódmej sesji odbywającej się w 2010 roku w Sankt Petersburgu pod tytułem: „Rosja – historia i przyszły rozwój”, gdzie ze strony Polskiej uczestniczyli Adam Michnik i Leszek Miller), klub realizuje agendę „nowego otwarcia” się Rosji na Zachód, wspierając handel międzynarodowy, eksport surowców energetycznych oraz legitymizując rządzący na Kremlu aparat władzy i propagując jego pozytywny wizerunek.

Mosad – *Mosad Letafkidim Mejuchadim* – Instytut do Spraw Wywiadu i Zadań Specjalnych – powstała z woli premiera Izraela, Dawida Ben Guriona, w 1951 roku agencja wywiadowcza, operująca w dwóch zasadniczych obszarach – informacji wojskowej (*Aman*) oraz kontrwywiadu odpowiadającego za walkę z terroryzmem i działania zagraniczne (*Szabak*). Utworzenie Mosadu było wpisane w realizację podstawowych założeń doktryny obronnej nowo powstałego państwa Izrael, które w 1948 roku zdefiniował wspomniany już, pierwszy premier tego państwa, w słowach: „Izrael musi mieć nowoczesną broń, doskonalszy wywiad i przewagę technologiczną nad krajami sąsiednimi. Musi być też związany silnym sojuszem z jednym ze światowych mocarstw”. Na przestrzeni lat agencja zasłynęła szeregiem spektakularnych akcji, z których pierwszą operacją, która w ogromnym stopniu przyczyniła się do budowania legendy Mosadu (w którą bardzo mocno uderzyła niespodziewana i niezwykle brzemenna w skutkach ofensywa Hamasu na Izrael z 7 października 2023 roku) jako jednego z najlepszych wywiadów na świecie, było wykrycie i uprowadzenie w celu przeprowadzenia procesu sądowego, odpowiedzialnego za eksterminację żydów, nazistowskiego oficera SS, Adolfa Eichmanna.

MTK – Międzynarodowy Trybunał Karny – stały sąd międzynarodowy z siedzibą w Hadze, powołany do życia w 1998 roku na mocy Statutu Rzymskiego, rozpoczął swoją działalność w 2002 roku, zaś Polska stała się stroną w/w statutu w 2003 roku. Jego jurysdykcja ma zastosowanie wyłącznie do osób fizycznych (co wyraźnie odróżnia go od innych sądów międzynarodowych, takich jak ETPC, TSUE czy MTS, przed które pozywać się mogą wzajemnie państwa oskarżonych o zbrodnie ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie agresji. Postępowanie przed MTK może zostać uruchomione na wniosek państwa-strony Statutu Rzymskiego, Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz, niejako z urzędu, przez Prokuratora Trybunału. W jego skład wchodzi 18 sędziów wybieranych na 9 lat przez państwa-strony Statutu, z rotacją 1/3 składu sędziowskiego co 3 lata. MTK nie zastępuje sądów krajowych – stanowi ich uzupełnienie i jest właściwy jedynie wtedy, gdy sądy krajowe nie chcą sprawy rozstrzygnąć lub nie są do tego zdolne. Jurysdykcją Trybunału objęte są wyłącznie zbrodnie popełnione po wejściu w życie Statutu Rzymskiego, co stanowi realizację zasady nieretroaktywności prawa. W zakresie jurysdykcji *ratione loci* MTK, obejmuje ona co do zasady zbrodnie popełnione na terytorium państw-stron Statutu, jednak na mocy art. 12 ust. 3 Statutu Rzymskiego, państwo niebędące stroną Statutu może jednak uznać jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do określonej zbrodni – jedynym wyjątkiem od tej zasady jest podjęcie przez Trybunał sprawy skierowanej do niego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Dużym problemem w efektywnym działaniu MTK jest brak w katalogu państw-stron statutu wielu istotnych aktorów na arenie międzynarodowej, takich jak CHRL, Indie, Izrael, USA czy Federacja Rosyjska. Co więcej, sceptyczna polityka USA wobec MTK, ostatecznie utrwalona po objęciu urzędu przez G.W. Busha, doprowadziła do wydania 11 czerwca 2020 roku przez prezydenta USA Donalda Trumpa rozporządzenia wykonawczego, nakładającego sankcje na osoby zaangażowane w działania MTK skierowane przeciwko siłom zbrojnym i urzędnikom Stanów Zjednoczonych lub ich sojuszników.

NASA – *National Aeronautics and Space Administration* – Narodowa Agencja Aeronautyki i Przestrzeni Kosmicznej – powstała w 1958 roku na mocy National Aeronautics and Space Act amerykańska agencja rządowa, podlegająca bezpośrednio Prezydentowi Stanów Zjednoczonych. Dwoma zasadniczymi celami istnienia NASA jest prowadzenie badań i eksploracji przestrzeni kosmicznej oraz rozwój technologii kosmicznych. W związku ze zjawiskiem tzw. „spill out” działania prowadzone przez agencję w obszarze sektora kosmicznego, wywierają także znaczny wpływ na rozwój ekonomiczny oraz postęp naukowo-techniczny w wielu innych, pokrewnych dziedzinach. Ogromny budżet NASA – przykładowe 25,4 mld USD na 2023 rok – czyni ją największą rządową agencją kosmiczną na świecie. Dla kontrastu budżet ESA (Europejskiej Agencji Kosmicznej) na rok 2023, na który składało się ponad 20 państw europejskich, wynosił 7,08 mld euro.

NSA – *National Security Agency* – Narodowa Agencja Bezpieczeństwa – powołana w 1952 roku amerykańska agencja wywiadowcza z siedzibą w stanie Maryland, w 260 ha, ściśle strzeżonym kompleksie Fortu Meade. Jej działania koncentrują się na tzw. SIGNIT – Signals Intelligence, co oznacza pozyskiwanie danych z urządzeń elektronicznego komunikowania, np. telefonów czy komputerów oraz, w szerszym zakresie, na przechwytywaniu, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji przekazywanych przy użyciu łączności radiowej, telefonicznej czy internetowej, a także kryptografii ze szczególnym uwzględnieniem łamania systemów kodowych innych państw i ochrony rodzimego systemu informacyjnego. Podstawowym narzędziem działania analityków z NSA jest system Echelon – sieć nasłuchowa posiadająca ponad 100 stacji na całym świecie, operująca w ramach formatu UKUSA. Jak donosił niemiecki magazyn *Der Spiegel*, w 2012 roku NSA zapisywała codziennie od 2 do 4 mln rozmów wykonanych na terenie samej Polski, co zostało potwierdzone przez dokumenty wykradzione przez byłego informatyka NSA – Edwarda Snowdena. Innymi skandalami, których genezą był wyciek informacji dot. działań NSA, było między innymi podsłuchiwanie wielu wysokich rangą europejskich polityków, np. Kanclerz RFN, Angeli Merkel, czy pracowników europejskich koncernów i korporacji, np. Airbus. W 2003 roku tłumaczka pracująca w NSA – Katharine Gun, ujawniła informacje świadczące o prowadzeniu operacji podsłuchowych przedstawicieli wielu innych państw pozaeuropejskich, np. Chile czy Pakistanu.

Sojusz Pięciorga Oczu – wywodzący się z porozumieniu UKUSA (United States and United Kingdom) z 1946 roku format współpracy instytucjonalnej wywiadów Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych, zapoczątkowany jeszcze w czasie II Wojny Światowej, do którego po 1945 roku dołączyła Australia, Kanada i Nowa Zelandia, stworzony w celu zbierania, wymiany i przetwarzania informacji wywiadowczych, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania nasłuchu elektronicznego. Istotnym elementem porozumienia jest także gwarancja zaniechania wzajemnego szpiegostwa. Formalnie wspomniane porozumienie zostało odtajnione przez rząd Wielkiej Brytanii dopiero w 2010 roku. Pomimo upływu czasu format wciąż pozostaje aktywny, o czym świadczą zapowiedzi intensyfikacji współpracy służb specjalnych UK i USA, zarówno w formacie bilateralnym, jak i UKUSA, w szczególności w zakresie zagrożeń cybernetycznych, wspomniane w takich dokumentach jak Tymczasowe Wytyczne Strategiczne Bezpieczeństwa Narodowego (INSSG) i, odpowiednio u drugiego z partnerów, Zintegrowany Przegląd (IR), czy wreszcie Nowa Karta Atlantycka podpisana 10 czerwca 2021 roku.

State Street – *State Street Corporation* – amerykański fundusz inwestycyjny z siedzibą w Bostonie, którego korzenie sięgają założonego w 1792 roku Union Banku, finansującego transport i handel morski – stąd wywodzi się obecne logo firmy. W swojej działalności State Street jest podzielone na cztery filary operacyjne, wytwarzające główne kierunki jego aktywności. Są to: SSGS (State Street Global Services), zajmujące się obsługą inwestorów instytucjonalnych, SSGX (State Street Global Exchange), skupiające się na prowadzeniu wieloaspektowych badań dot. wydajności i ryzyka inwestycji dokonywanych przez fundusz, SSGM (State Street Global Markets), odpowiedzialny za wykorzystanie innowacyjnych platform transakcyjnych oraz SSGA (State Street Global Advisors), zajmujące się doradztwem inwestycyjnym i opracowywaniem strategii. Wraz z funduszem Vanguard i Blackrock jest zaliczany do Wielkiej Trójki. W 2023 roku wartość zarządzanych przez fundusz aktywów wyniosła ok. 3,7 biliona USD, zaś wartość znajdujących się pod administracją banku powierniczego State Street aktywów przekroczyła 40 bilionów USD.

Szin Bet – *Szerut a-Bitachon ha-Klali* – Służba Bezpieczeństwa Ogólnego – powstała w czerwcu 1948 roku izraelskie cywilne służby specjalne z siedzibą w Tel Awiwie, łączące w sobie funkcje kontrwywiadu i policji politycznej. Zasadniczymi celami istnienia Szin Bet, towarzyszącymi mu od momentu powstania, jest zwalczanie terroryzmu wymierzonego w Izrael, oraz ochrona przed infiltracją przez obce służby. W celu realizacji stawianych przed organizacją zadań, jej funkcjonariusze niejednokrotnie dopuszczali się naruszeń prawa stanowionego w Izraelu, jak i praw człowieka – izraelska grupa praw człowieka B'Tselem z okazji 50. rocznicy uchwalenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ujawniła, że aż 85% z przesłuchiowanych przez Szin Bet palestyńskich więźniów, było torturowanych w celu uzyskania informacji wywiadowczych. W swojej pracy służba kilkakrotnie odnosiła porażki, z których najpoważniejszą było niezapobieżenie zabójstwu premiera Icchaka Rabina, który 4 listopada 1995 został zamordowany przez Igala Amira, co doprowadziło do dymisji ówczesnego szefa Szin Bet, Karmila Gilona.

UNECA – *United Nations Economic Commission for Africa* – Komisja Gospodarcza Narodów Zjednoczonych ds. Afryki – założona w 1958 roku z siedzibą w stolicy Etiopii, Addis Abebie, przez Radę Gospodarczą i Społeczną Organizacji Narodów Zjednoczonych jako jedna z pięciu komisji regionalnych ONZ. Rolą UNECA jest promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego wszystkich 54 państw członkowskich, wspieranie integracji wewnątrzregionalnej i promowanie współpracy międzynarodowej na rzecz rozwoju Afryki. Komisja kładzie szczególny nacisk na gromadzenie danych statystycznych w celu oparcia swoich badań politycznych na jasnych, obiektywnych dowodach, promowanie konsensusu politycznego w celu zapewniania stabilnego rozwoju oraz świadczenia usług doradczych w takich dziedzinach jak polityka makroekonomiczna, rozwój społeczny, gospodarowanie zasobami naturalnymi czy innowacje i technologie. Istotnym aspektem działalności UNECA jest realizowanie postulatów Agendy 2030 za pomocą trzech głównych narzędzi – zapewniania państwom członkowskim platform dialogu międzyrządowego, prowadzenia wspomnianych wyżej wielosektorowych analiz i badań wspierających ideę zrównoważonego rozwoju oraz pełnienie doradztwa politycznego na poziomie krajowym. Na czele Komisji stoi sekretarz wykonawczy wspierany przez dwóch zastępców.

Vanguard – *The Vanguard Group, Inc* – powstały w 1975 roku z inicjatywy Johna C. Bogle’a amerykański fundusz inwestycyjny z siedzibą w Pensylwanii, którego korzenie sięgają *Wellington Fund* założonego w 1929 roku. Wchodzi w skład Wielkiej Trójki funduszy inwestycyjnych, będąc drugim na świecie dostawcą funduszy ETF (*Exchange Traded Fund*). W swojej działalności skupia się na zarządzaniu aktywami, doradztwie inwestycyjnym, aktywności maklerskiej i powierniczej. W 2023 roku wartość zarządzanych przez Vanguard aktywów przekroczyła 7 bilionów USD.